

عنوان مقاله

موانع تعلیم و تربیت کودکان ابتدایی از منظر احادیث پیامبر اکرم (ص) و روان شناسی تربیتی عبدالعظیم کریمی.

نویسندگان

زهرا خادمی آستانه، دانشجوی کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، پردیس بنت الهدی صدر اردبیل.

مقدمه

تربیت آدمی از زمانی آغاز می شود که نطفه با ۲۳ کروموزوم از پدر و ۲۳ کروموزوم از مادر تشکیل میشود (پاک نهاد، ۱۳۹۵). نطفه نیمی از ویژگی های زیستی خود را از پدر به ارث می برد (ادل، ۱۳۹۷). متاسفانه بسیاری از خانواده ها، تربیت را صرف تربیت فیزیکی میدانند، یعنی اینکه فقط شخص خود را هماهنگ با محیط بسازد و از جنبه های متافیزیکی آن غافل هستند ولی روانشناسان چهار جنبه ی اساسی تربیت را در کنار رشد می دانند که این چهار جنبه اساسی تربیت در رشد افراد عبارتند از: (سلیقه، ۱۳۹۳).

۱- جنبه عقلانی: که شامل ادراک، تفکر و قضاوت میباشد.

۲- جنبه ی اجتماعی: به رابطه فرد با دیگران می پردازد.

۳- جنبه عاطفی: به پیدایش و بروز عواطف و احساسات و طرز کنترل ان ها می پردازد.

۴- جنبه بدنی: شامل تغییرات کمی و کیفی در بدن میباشد. بزرگسالی کودک خواهد بود.

موثرترین روش ان است که از ۱۸ تا ۲۴ ماهگی با قدرت و جدیت تمام آموزش های لازم را به کودکان بدهند و از توسل به شیوه های نادرست تنبیه دوری جویند. رسول خدا(ص) در مورد تربیت از سنین کودکی می فرمایند: «من ربی صغیرا حتی یقول: لا اله الا الله لم یحاسبه الله» معنی: «هر کس فرزندش را از کودکی تربیت بکند، تا او بگوید: «لا اله الا الله» خداوند از او حساب نخواهد کشید (مجلسی، ۱۴۱۵ ق ۵). طبق این فرموده ی پیامبر اکرم(ص): میزان حساسیت کار کردن با کودکان مشخص میگردد (مشتاقیان، ۱۳۹۶). تربیت، نوعی کمک کردن به پیدایش و تغییر است، نه فقط ایجاد کردن (بارنارد، ۲۰۱۷). رسول خدا (ص) مراحل تربیت کودک را به ۳ دوره ی هفت ساله تقسیم کرده و فرموده اند: «الولد سید سبع سنین و عبد سبع سنین و وزیر سبع سنین» هفت سال اول کودکی دوران سروری کودک است، هفت سال دوم، دوران اطاعت از مربیان است و هفت سال سوم دوران وزارت و همکاری است (طوسی، ۱۳۶۴، ۵۰). کودکان مثل یک دوربین فیلم برداری رفتارهای شمارا ضبط می کنند (واینه، ۲۰۱۶). در واقع کودکی، معنی و مفهومی خاص به خود دارد که خیلی مهم تر از این است که بگوییم: «کودکی، مرحله ای از زندگی است که به بلوغ ختم می شود» (ریم، ۲۰۱۹). هر چه کودک نزدیک به طبیعتش پرورش یابد، وقتی به کمال برسد، فرد بهتری خواهد بود (فانتوزو، ۲۰۱۹). چنان که پیامبر اکرم (ص) می فرمایند: «من کان عنده صبی، فلیتصاب له»، آن کس که نزد او کودکی است باید با او کودکانه (طبق طبیعتش) رفتار نماید (صدوق، ۱۴۱۳: ۴۸۳). در پاره ای از موارد، به ویژه در موضوع و مفهوم تربیت، آن دسته از خصوصیات که تربیت را از سایر مفاهیم جدا می کند، بیشتر مارا به مفهوم واقعی نزدیک می کند، به عبارت دیگر تسلط همه جانبه بر یک پدیده ی پیچیده، مستلزم جدا شدن از آن و نگاه بیرونی در کنار نگاه درونی به آن است (کریمی، ۱۳۹۶). در واقع تربیت باید عاملی روشنتر برای تبیین مفهوم واقعی تربیت باشد، نه به منزله ی حجابی ضخیم در دستیابی به مفهوم واقعی آن (مهری نژاد، ۱۳۹۲).

یافته ها و نتایج

والدین و مربیان نباید از تربیت کودکان فهم مکانیکی داشته باشند و تربیت را به صورت ایستایی تلقی کنند، یعنی اینکه تصور نکنند که متربی هم چون مومی است که در دست مربی قرار می گیرد تا به هر شکلی که بخواهد و دوست داشته باشد، آنرا تغییر دهد. مربی نباید کودک را هم چون مخزنی بداند که باید با مصالح و مواد تولید شدنی نسل بزرگسالی پر شود (کریمی، ۱۳۹۶). دومین موانع تربیت این است که مربیان نباید از تربیت، مفهومی محصول مداری و کالا پنداشتن متربی داشته باشند. به این معنا که نباید تصور برود که فرد تربیت شده در جهت تحقیق نیازهای اقتصادی و سیاست های اعلام شده ی جامعه بهره برداری می گردد، بلکه فرد فقط و فقط باید به خاطر خودش تربیت شود نه هدفی دیگر (کریمی، عبدالعظیم، ۱۳۹۳). سومین مانع تربیت این است که تربیت، اجتماعی کردن افراد نیست، اگر نگاهی به نظم آموزش و پرورش گذشته و حال داشته باشیم، مشاهده خواهیم کرد که هدف نهایی غالب دستگاه های تعلیم و تربیت این بوده است که کودکان و نوجوانان را به طور یکجانبه در فرایند اجتماعی کردن، جامعه پذیر و فرهنگ پذیر سازند و هنجارهای پذیرفته شده در جامعه (چه درست و چه غلط) را به آنها تحمیل کنند، بدون اینکه کودکان در کشف، بازیابی و باز آفرینی این هنجارها نقشی داشته باشند که نتیجه ی این کار حفظ طوطی وار و بدون فهم و علاقه ی مطالب درسی توسط دانش آموزان می باشد (کانل، ۲۰۱۰). چهارمین مانع فهم تربیت: «تربیت، عادت دادن نیست» بلکه تربیت فن برهم زدن عادت است چرا که عادت جوهره ی عقلانی و ابتکاری و خلاقیت در رفتار فرد را از بین برده و فرد را به خودی خود، غیر ارادی و ماشینی میسازد و انسان را ابزار اجرای حرکات معین می کند که به صورت هوشیار و ناخود آگاه و از روی عادت به آن رفتارها دست پیدا می کند و با این کار پرورش و رشد استعدادها و شکوفای شدن آن ها که معنای اصلی تربیت است را نادیده می گیریم و به انسان که موجودی پیچیده است حالت ماشینی و خودکار می دهیم. عادت، نتیجه تکرار دائمی لذت ها و هر گونه عمل است، تا آنجا که طبیعت ما بدان لذت با عمل محتاج شود (مشتاقیان، ۱۳۹۶). تربیت، سرعت بخشیدن به مراحل رشد نیست» به این معنا که هرگاه سعی می کنیم چیزی را زودتر از موعد طبیعی به کودکان بیاموزیم، آن ها را از کشف کردن درباره ی آن موضوع به وسیله ی خودشان باز داشته ایم و فرصت فکر کردن و اکتشافات و کاوشگری را از آنها گرفته ایم و آنها را به دریافت جواب از طرف یک بزرگسال به صورت دائمی عادت داده ایم، اگر برای کشف کردن یک مطلب، ۳ روز وقت صرف کنند، بهتر از آن است که همان مطلب را در ۳ دقیقه به کودکان بیاموزیم (فانتوزو، ۲۰۱۶). باتوجه به حدیث پیامبر اکرم (ص) که میفرمایند: «النقش فی الحجر کالنقش فی الصغر» (عاملی، ۱۴۱۲: ۴۸۶). معنی: نقش و حجاری در سنگ بسیار پایدار و مستمر است.

بحث و نتیجه گیری

در پایان این مقاله به این نتیجه می رسیم که اگر تربیت محدود به اهداف جامعه باشد، بیشتر پرورش هوش دانش آموزان و کودکان که پرورش هوش یا مصنوعی کردن حرکات رفتار که جنبه ی ظاهری شخصیت هستند و به سازگاری فرد با محیط می انجامد، می پردازند که پرورش این هوش به تنهایی برای زندگی کردن در جامعه ای که روز به روز با پیشرفت تکنولوژی و فناوری رو به رو است، کافی نیست و سعادت فرد در همسو کردن او با نیازهای فطری و درونی و خود جوش فرد است نه در همسو کردن با نیازها و مصلحت های اجتماعی که در این حالت متربی کاملاً از معنای اصلی تربیت دور می شود. دومین نتیجه گیری از این مقاله، این است که تربیت بار آوردن نیست، بلکه تربیت پرورش دادن است که اصل و بنیانهای تربیت و پرورش از درون و ذات و مایه های فطری نشات می گیرند، نه عوامل بیرونی، اما بار آوردن، شکل دادن طبیعت کودک بر اساس قالب ها و هدف های بیرونی و ساختگی است. و اینکه تربیت طرح های مبتنی بر واقعیت های فطری انسان و سرشت او و یافتن راهی برای تقویت و تکمیل آنها است. هنر یک مربی در این است که در استعدادها و اهداف متربی را دریابد و بعد زمینه هایی را برای پرورش فعالیت های آزاد بر اساس استعداد های متربی و جهت تحقق اهداف وی به وجود بیاورد نه اینکه متربی را به سمت اهداف خودشان سوق دهند که طبیعت و اهداف هر فردی متفاوت با فرد دیگر است و مسلماً اهداف و طبیعت مربی با متربی متمایز خواهد بود و مربی باید به عوامل خودجوش و درونی و فطری متربی توجه کند نه عوامل بیرونی.

منابع

انصاریان، ح. (۱۳۹۷). قرآن کریم. (چاپ چهارم). قم: نشر آیین دانش.
الشیخ الطوسی، م. (۱۳۶۴). تهذیب الاحکام. (چاپ پنجم). تهران: نشر دارالکتب الاسلامیه.
ادل، ف؛ الین، م. (۱۳۹۷). تربیت کودکان همیشه موفق. (چاپ چهارم). مترجم: سبزچمنی، فریبا. تهران: نشر طاهریان.
پاک نهاد، م. (۱۳۹۵). تربیت فرزند: اصول تربیت فرزند با الهام از آیات و روایات. (چاپ دوم). تهران: نشر اندیشه بنان.

Barnard, w. (2017). Parent involvement in elementary school and educational attainment. Children and youth services review, 26(1), 39-62.
Connell, C; M, g. (2010). The impact of child care and parent-child interaction school readiness and social skills development for low. Journal of school psychology, 40(2), 177-193
Fantuzzo, J; Wayne, g. (2016). The relationship between peer-play interactions in

روش

روش توصیفی از نوع کتابخانه ای است و از پژوهش های بنیادی می باشد.

